

„Monitor Chiny-Bałkany” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualnymi stosunkami bilateralnymi państw Półwyspu Bałkańskiego z Chinami ze szczególnym naciskiem na współpracę w ramach formatu współpracy Chiny-EŚW oraz inicjatywy Pasa i Szlaku.

MGR PRZEMYSŁAW CIBOREK

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR CHINY-BAŁKANY

GRUDZIEŃ 2022

SZCZYT UE - BAŁKANY ZACHODNIE. CZERWONA KARTKA DLA CHRL I FR?

Unia Europejska, jeśli chodzi o perspektywę rozszerzenia Wspólnoty o kolejne państwa Bałkanów Zachodnich, zaostrza retorykę. Ograniczenie wpływów Chin i Rosji jawi się jako *sine qua non conditio* dla sprostania wymogom Brukseli. Przyjęcie takiej linii przez UE szczególnie zagraża pozycji Belgradu, która od lat charakteryzuje się politycznym balansem między Waszyngtonem, Brukselą, Moskwą i Pekinem.

I. STOSUNKI BILATERALNE

5 grudnia: raport Safeguard Defenders: w Rumunii również funkcjonował „nielegalny” chiński komisariat Policji. Według raportu, zostało zawarte stosowne porozumienie pomiędzy władzami miejskimi w Nantong (prow. Jiangsu) oraz policją rejonową w Dobroesti (okręg Ilfov) (zob. kom.).

5 grudnia: Serbia i Chorwacja zaprzeczyły o przyznaniu prawa do funkcjonowania chińskich „nielegalnych” posterunków policji. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych obu państw wystosowały oświadczenia, z których wynika, iż obecność chińskich policjantów na ulicach europejskich miast miała związek z dwustronnymi ustaleniami dotyczącymi wspólnych patroli w miejscach zwiększonego ruchu turystycznego. Jak wylicza serbskie MSW, sześciu chińskich policjantów było obecnych w Serbii przez miesiąc, od 17 września do 16 października 2019 roku. Chorwackie MSW z kolei podkreśla, iż w 2018 roku, w miesiącach letnich, chińscy policjanci uczestniczą w chorwackim projekcie „bezpieczne miejsce dla turystyki”, niemniej w latach 2020-2021, żaden chiński policjant nie był w Chorwacji, a w 2022 roku było ich ośmiu. Strona serbska wystosowała ponadto oświadczenie w stronę dziennikarzy śledczych, iż „bezpodstawne zarzuty i roszczenia szkodzą stosunkom między Serbią a Chinami, a także współpracy gospodarczej, która od zawsze była na najwyższym poziomie”.

5 grudnia: Czarnogóra będzie kontynuować program złotej wizy dla obywateli ChRL pomimo nacisków UE. Minister finansów Aleksandar Damjanovic powiedział, iż wygaszenie programu „obywatelstwa gospodarczego”

zaszkodzi kondycji finansowej Czarnogóry. Jak podkreślił, program obywatelstwa gospodarczego powinien być kontynuowany, pomimo nacisków Unii Europejskiej, aby zakończyć realizację programu. Na posiedzeniu Rady ds. Gospodarki i Budżetu Czarnogóry wskazał, iż w 2023 roku rząd spodziewa się wpływów z tytułu realizacji programu na poziomie ok. 70 mln EUR.

8 grudnia: chińskie media odnotowały fakt, iż Bułgaria i Rumunia mogą mieć problemy z uzyskaniem zgody na przyłączenie ich do strefy Schengen.

W tym kontekście w Chinach cytowano doniesienia Reutera, iż istnieje grupa państw opozycyjnych pod przewodnictwem Austrii, które będą uniemożliwiały rozszerzenie strefy Schengen o wybrane państwa Półwyspu Bałkańskiego.

11 grudnia: wzmocnienie działalności Instytutu Konfucjusza w Bułgarii; targi książki, rozwój współpracy kulturalnej.

Podczas wydarzenia ogłoszono premierę książki „Read China, Understand China”, która została zorganizowana przez Ambasadę ChRL w Bułgarii, Instytut Konfucjusza w Sofii oraz Wydawnictwo Nauczania i Badań Języków Obcych. Ambasadę ChRL reprezentował radca-minister Yan Jiaqun. W trakcie tragów książki, najwięcej uwagi poświęcono pozycjom „Jak Komunistyczna Partia Chin zmieniła Chiny”, „Duch konfucjanizmu i chiński sen” oraz „Reformy ekonomiczne Chin i ścieżka rozwoju”.

21 grudnia: seria spotkań ambasadora ChRL w rumuńskimi dyplomatami.

Han Chunlin w ostatnim miesiącu 2022 roku spotkał się z Julianem Fota, sekretarzem generalnym rumuńskiego MSZ, wicepremierem Hunorem Kelemenem oraz sekretarzem stanu MSZ Traianem Hristeą. Wszystkie spotkania dotyczyły ustaleń jesienno-XX. Zjazdu KPCh oraz jego potencjalnego wpływu na rozwój stosunków dwustronnych między Chinami a Rumunią.

29 grudnia: BiH chce rozwijać współpracę z Chinami. Zeljka Cvijanovic, nowa rotacyjna przewodnicząca prezydencji BiH podczas spotkania z ambasadorem ChRL w BiH Ji Pingiem podkreśliła, iż BiH szanuje suwerenność i integralność terytorialną Chin oraz zdecydowanie wspiera zasadę jednych Chin. Intencją obu stron jest wykorzystanie 10. Rocznicy powstania Inicjatywy Pasa i Szlaku do pogłębienia dwustronnej współpracy w różnych dziedzinach oraz wspólnego budowania społeczności o wspólnej przyszłości dla ludzkości.

30 grudnia: Wymiana gospodarcza Chin z Serbią przekroczyła 5 mld USD w 2022 roku. Według danych przekazanych przez serbskiego ministra ds. handlu zagranicznego Tomislava Momirovicia, w pierwszych 10 miesiącach 2022 roku, wartość bilateralnej wymiany gospodarczej przekroczyła 5 mld USD, ustanawiając kolejny rekord. Momirovic podkreślił, iż sukces jest znaczny, ponieważ w 2012 roku, eksport Serbii do Chin wyniósł 6 mln USD a obecnie

przekroczył 1 mld USD, co z kolei zawdzięczono działalności takich firm jak China Road and Bridge Corporation (CRBC), Zijin, Linglong, Huawei a także innych, mniejszych podmiotów chińskich. Dyrektor generalny oddziału CRBC w Belgradzie zauważył, iż Izba Chińskich Firm w Serbii obejmuje aktualnie 47 podmiotów, które prężnie przyczyniają się do rozwoju gospodarczego Serbii.

30 grudnia: Beijing Genomics Institute rozwija działalność w Serbii. BGI jest największą światową firmą zajmującą się badaniami genetycznymi, niemniej zмага się w sankcjami USA oraz prowadzonymi dochodzeniami w związku z działalnością w Europie w kontekście domniemanego powiązania firmy z Chińską Armią Ludowo-Wyzwoleńczą oraz domniemanego niewłaściwego wykorzystania danych genetycznych. Premier Serbii Ana Brnabić ogłosiła, iż BGI będzie zaangażowane w projekt „BIO4” o wartości 200 mln USD, który będzie się koncentrować na rozwoju biomedycyny i biotechnologii.

31 grudnia: ambasador Dong Xiaojun złożył życzenia z okazji Nowego Roku. Życzenia zostały skierowane do społeczeństwa Bułgarii. Ambasador ChRL wyraził przekonanie, iż ostatnie działania dwustronne wzmocniły tylko wzajemne zaufanie polityczne, a oba państwa ściśle współpracują ze sobą w zakresie ochrony multilateralizmu i wzmocnienia procesu globalnego zarządzania. Podkreślono również wagę, jaką dla chińskiej dyplomacji ma fakt aktywnego udziału Bułgarii w procesach zainicjowanych w ramach budowy „Pasa i Szlaku” oraz współpracy formatu Chiny-EŚW. Dong Xiaojun życzył również, aby zarówno Chiny jak i Bułgaria zawsze przestrzegały idei otwartości, nie angażowały się w konfrontacje na arenie międzynarodowych a także korzystały z „wzajemnych korzyści wyników pracy win-win” sprzeciwiając się tym samym grze o sumie zerowej.

STOSUNKI USA-ROSJA-CHINY-UE NA BAŁKANACH

29 listopada: Kenneth Merten nominowany na stanowisko ambasadora USA w Bułgarii. Merten to doświadczony dyplomata, który pełnił funkcję szefa misji dyplomatycznej Stanów Zjednoczonych na Haiti w jednym z najcięższych momentów dla historii tego państwa, tj. po klęsce żywiołowej na skutek huraganu Matthew. Wcześniej kierował placówką dyplomatyczną w Chorwacji, gdzie wspomagał ostatnie etapy starań o chorwackie członkostwo w UE. Położył również podwaliny pod budowę terminalu skroplonego gazu u wybrzeży Chorwacji, co pozwoliło na dywersyfikację energetyczną tego państwa. Jak się

wydaje, fakt wspomagania działań instytucji UE w państwie oraz uczestnictwo w procesie dywersyfikacji energetycznej były kluczowymi do nominowania Kennetha Mertena przez Senacką Komisję Spraw Zagranicznych USA na stanowisko ambasadora USA w Sofii.

6 grudnia: szczyt Unia Europejska – Bałkany Zachodnie. Przywódcy UE i Bałkanów Zachodnich spotkali się na szczycie, który po raz pierwszy odbył się w regionie Bałkanów Zachodnich. Szczyt miał być okazją, aby potwierdzić kluczowe znaczenie strategicznego partnerstwa między UE a Bałkanami Zachodnimi. Wśród tematów poruszono m.in. kwestie, jak: wspólnie radzić sobie z konsekwencjami rosyjskiej agresji na Ukrainę; zintensyfikować kontakty polityczne i współpracę merytoryczną; zwiększyć bezpieczeństwo i budować odporność na ingerencje zewnętrzne; reagować na wyzwania związane z migracją i zwalczaniem terroryzmu i przestępczości zorganizowanej. Nie obyło się jednak bez kontrowersyjnych tez, dotyczących współpracy regionu Bałkanów Zachodnich z Chinami i Rosją (zob. kom.).

14 grudnia: ćwiczenia taktyczne NATO w Bułgarii. Ćwiczenia pod kryptonimem „Strike Back” odbyły się na poligonie wojskowym w Novo Selo. W ćwiczeniach wzięły udział m.in. jednostki wojskowe z Grecji, Albanii, Bułgarii, Włoch oraz Macedonii Północnej i Stanów Zjednoczonych. Sama nazwa jak i obecna sytuacja geopolityczna sugeruje, iż ćwiczenia miały charakter odstrasżający w stosunku do Federacji Rosyjskiej.

16 grudnia: rozmowa telefoniczna Blinken - Radev. Sekretarz stanu USA Anthony Blinken w trakcie rozmowy z prezydentem Bułgarii Rumenem Radevem ustalono zakres pomocy bułgarskiego rządu dla Ukrainy w wojnie przeciwko Rosji. Blinken podkreślił również znaczenie dywersyfikacji źródeł energii i reform ws. praworządności Bułgarii dla promowania dobrobytu dla bułgarskiego społeczeństwa.

KOMENTARZ

1. Chińskie media odnotowały fakt, iż Bułgaria i Rumunia mogą mieć problemy z uzyskaniem zgody na przyłączenie ich do strefy Schengen. W tym kontekście w Chinach cytowano doniesienia Reutera, iż istnieje grupa państw opozycyjnych pod przewodnictwem Austrii, które będą uniemożliwiały rozszerzenie strefy Schengen o wybrane państwa Półwyspu Bałkańskiego.

Sytuację argumentował kanclerz Austrii Carl Nehammer, który powiedział, iż „UE potrzebuje więcej czasu, natomiast Chorwacja może spodziewać się pozytywnej decyzji, ale Rumunia a w szczególności Bułgaria nie są jeszcze w stanie przystąpić do strefy Schengen”.

Dyplomacja chińska wykorzystując moment antyunijnej retoryki w ww. państwach, wzmocniła działania propagandowe, w tym realizujące się m.in. przez działalność ambasad oraz Instytutów Konfucjusza. Chodzi tu m.in. innymi o kolportaż materiałów propagandowych przez ambasady ChRL, takich jak magazyn ChinActiv, publikowany przez ambasadę ChRL w Rumunii; opłacane artykuły we wiodących krajowych mediach; udzielanie wywiadów telewizyjnych a także – organizowane najczęściej przez Instytuty Konfucjusza – premiery książek związanych z polityką i kulturą Chin, przy współpracy z lokalnym środowiskiem akademickim.

2. Zgodnie z raportem Safeguard Defenders, w Rumunii również mógł funkcjonować „nielegalny” chiński komisariat Policji. Według raportu, zostało zawarte stosowne porozumienie pomiędzy władzami miejskimi w Nantong (prow. Jiangsu) oraz policją rejonową w Dobroesti (okręg Ilfov). Valentin Laurentiu Condu, burmistrz gminy Dobroesti stwierdził, iż istnienie chińskiego posterunku policji „jest bzdurą”, a współpraca między lokalnymi jednostkami policji wynikała z memorandum podpisanego przez obie strony. Chociaż burmistrz zaprzecza, że na terenie administrowanej przez niego gminy utworzono nielegalny chiński komisariat, to odmawia udostępnienia memorandum o współpracy dla mediów. Generalny Inspektorat Policji Rumuńskiej poinformował, że po przeprowadzeniu szeregu kontroli, nie dysponuje danymi ani informacjami na temat tworzenia nielegalnych posterunków policji przez władze chińskie. Następnie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zapewniło, że "nie ma podpisanego porozumienia z władzami Chińskiej Republiki Ludowej, które pozwoliłoby na utworzenie nielegalnych posterunków policji".

Sprawa zagranicznych posterunków policji została wcześniej podniesiona w wyniku działań dziennikarstwa śledczego holenderskich RTL Nieuws oraz Follow the Money. Ustalenia dziennikarzy śledczych dowodzą, iż takie jednostki funkcjonowały w Amsterdamie i Rotterdamie od 2018 roku. Jak donoszą światowe media, nielegalne placówki chińskiej policji służyły do kontroli diaspory chińskiej zamieszkującej w danym kraju. W ramach raportu opisano przypadki stosowania „mechanizmów wymuszonego powrotu”, gdyż wobec chińskich emigrantów miało być stosowane zastraszanie i prześladowania. Według oficjalnych informacji, nielegalne placówki chińskiej policji miały służyć w

załatwianiu spraw administracyjnych takich jak m.in. odnawianie chińskiego prawa jazdy, co leży w kompetencjach urzędów konsularnych.

Dziennikarze w Hiszpanii, która również została dotknięta tym problemem, twierdzą, iż takie działania chińskiej policji należy zaliczyć do trwającej od 2014 roku operacji „Fox Hunt”, która miała przymusić osoby oskarżone o korupcję do powrotu do ChRL. Sprawa ma dotyczyć również chińskich dysydentów zamieszkujących poza Chinami.

Wracając do wątku holenderskiego, rzecznik ministerstwa spraw zagranicznych Holandii podkreślił, iż Chiny nigdy nie poinformowały tamtejszej administracji o intencji stworzenia bądź istnieniu takich podmiotów, więc są one zatem nielegalne. Willemijn Aerds, profesor Uniwersytetu w Lejdzie, prowadzący badania nad służbami wywiadowczymi podkreśla, iż wchodzenie chińskich „komisariatów” w kompetencje wydziałów konsularnych ChRL w kraju stanowić może pogwałcenie konwencji wiedeńskiej, gdyż to właśnie ambasady czy konsulaty w ramach tejże konwencji są predestynowane do załatwiania spraw, takich jak odnowienie paszportu czy prawa jazdy. Aerds twierdzi również, iż chińskie placówki policyjne oprócz stosowania represji na obywatelach ChRL, zajmują się również zbieraniem danych wywiadowczych.

Ambasada ChRL w Hadze podkreśliła, iż nie jest jej znany fakt istnienia zagranicznych posterunków chińskiej policji. Co jednak znaczące, tamtejsi dziennikarze dotarli do informacji, iż to właśnie „zamorski posterunek chińskiej policji” w Amsterdamie został „nagrodzony” jako jeden z najbardziej efektywnych. Jeśli informacje o funkcjonowaniu chińskich podmiotów potwierdzą się również w Rumunii, z pewnością będzie skutkowało to wzrostem napięcia na linii Bukareszt-Pekin. Zachodnie media podsycają narrację o infiltracji Chin w państwach, w których zostały ulokowane chińskie placówki policji. Będzie to również istotny argument w prowadzeniu narracji przez Waszyngton, co zapewne skutkować będzie zwiększonym poziomem antagonizmu wobec chińskiego biznesu co bezpośrednio wpłynie na jakość stosunków politycznych Chin z Rumunią. Chiny z kolei będą starać się dowodzić swej niewinności a także trwać w działaniach ukierunkowanych na zmianę percepcji ChRL i KPCh poprzez kolportaż materiałów propagandowych, których wzrost obserwujemy już od jakiegoś czasu.

3. W trakcie szczytu UE-Bałkany Zachodnie, Przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen zaznaczyła, iż region ten musi wybrać, czy chce stać po stronie demokracji wraz z Unią Europejską jako partnerem, czy decyduje się na inny kierunek, tj. Rosję i Chiny i ściśle współpracować z reżimami

autorytarnymi. Serbia wydaje się być synonimem niezdecydowania, jeśli chodzi o obranie konkretnego kierunku współpracy. Czy Serbski rząd daje UE odpowiednie argumenty, które mogą uspokoić władze w Brukseli? Jakie działania propagandowe podejmuje ChRL w związku z niedawnym szczytem? Jaki kierunek rozwoju aktualnie wydaje się bliższy w Belgradzie?

Na krótko przed szczytem UE-Balkany Zachodnie, który miał miejsce 6 grudnia w Tiranie, w dniach 27 listopada – 1 grudnia, służbową podróż do Serbii odbył Qian Hongshan, zastępca dyrektora Departamentu Łączności Międzynarodowej Komitetu Centralnego KPCh. W trakcie delegacji Qian spotkał się m.in. z prezydentem Aleksandarem Vučićem oraz Veljko Odalovicem oraz pozostałymi przedstawicielami Socjalistycznej Partii Serbii. Rozmowy dotyczyły ustaleń po XX Zjeździe KPCh oraz – najprawdopodobniej – koordynacji stanowiska wobec nadchodzącego szczytu z przedstawicielami UE.

Co ciekawe, jednym z liderów, który wahał się, czy wziąć udział w szczycie z UE był Aleksandar Vučić. Nie jest tajemnicą, iż to właśnie silne więzi polityczne (Chiny) oraz historyczne i gospodarcze (Rosja) są głównym powodem dla których UE chce zdobywać wpływy na Półwyspie Bałkańskim. Powyższe nie jest zbieżne z polityką konsekwentnie prowadzoną przez Belgrad, tj. w oparciu o tzw. cztery filary, USA, UE, Rosję i Chiny, ponieważ jeden z tematów szczytu koncentrował się wokół zwalczaniu manipulacji zagranicznymi informacjami i poprawie bezpieczeństwa cybernetycznego. Unia Europejska zdała sobie sprawę, iż przegrywa walkę o „serca i umysły” obywateli państw Bałkanów Zachodnich, co w kontekście dużo większego poziomu zaangażowania inwestycyjnego w regionie, jest dla Brukseli rozczarowujące. Wobec powyższego zdecydowano się na usprawnienie aktualnych i tworzenie nowych kanałów komunikacji – w tym zabiegów PR-owych – w regionie, który obecnie zdominowany jest propagandą płynącą zarówno z Pekinu jak i z Moskwy. Ma to odzwierciedlenie w wynikach badania opinii publicznej, gdzie w pierwszym kwartale 2022 roku, 51% Serbów zagłosowałoby przeciwko członkostwu w UE. Dodatkowo, najwyższe notowania wśród obywateli Serbii mają Władimir Putin oraz Xi Jinping, natomiast Zachodni liderzy polityczni odnotowują wyraźny spadek zaufania i poparcia.

Pomimo wspomnianego wcześniej znaczącego zaangażowania inwestycyjnego UE w Serbii związanego z powolnym procesem akcesyjnym tego państwa do struktur europejskich, wydaje się, iż w obliczu ostatnich wydarzeń, Bruksela musi rozpocząć wizerunkową pracę u podstaw. Pierwszym z takich wydarzeń są napięcia na granicy serbsko-kosowskiej. Normalizacja stosunków Belgradu i Prisztiny jest jednym z warunków sine qua non dla europejskiej ścieżki Serbii.

Sytuacja może eskalować po formalnym złożeniu wniosku o przystąpienie Kosowa do UE przez Albina Kurtiego. Dodatkowo w Serbii nie obserwuje się również europejskiego trendu ograniczania działalności jednostek chińskiej propagandy w Europie, tj. funkcjonowania Instytutów Konfucjusza. Dla przykładu, w Rumunii zagrożono, iż uniwersytety utrzymujące współpracę z Instytutami Konfucjusza najprawdopodobniej mogą liczyć się z utratą funduszy na badania naukowe z budżetu państwa poprzez powiązania z Komunistyczną Partią Chin. W Serbii z kolei 14 grudnia, czyli po ustaleniach szczytu UE-Bałkany Zachodnie podjęto decyzję o utworzenie nowego Instytutu Konfucjusza na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Belgradzkiego przy współpracy z Uniwersytetem z Shandongu. Wobec powyższego obie strony oczekują szerszej i głębszej współpracy w dziedzinie kultury i edukacji.

W związku z powyższym, należy wskazać, iż zbliżenie polityczne z Chinami i Serbią poprzez kontynuację współpracy inwestycyjnej, tworzeniu nowych placówek Instytutu Konfucjusza, wzrost napięć pomiędzy Belgradem a Prisztiną a także społeczne poparcie dla liderów Rosji i Chin składa się na niekorzystną z punktu widzenia Brukseli trajektorię serbskiej polityki zagranicznej, która wydaje się coraz bardziej opierać się na Moskwie i Pekinie. W szerszej perspektywie, polityka „czterech filarów” wprowadzona w 2009 roku przez ówczesnego prezydenta Borisa Tadicia może nie być możliwa do utrzymania. W związku z ustaleniami wypracowanymi podczas ostatniego szczytu, UE a także Stany Zjednoczone z pewnością będą starać się wywierać na Belgrad presję, nie tyle w kwestiach deklaracyjnych, co realnych działaniach, aby ograniczyć wpływy Chin i Rosji. Rozszerzenie UE o państwa Bałkanów Zachodnich musi zostać procedowane znacznie szybciej, gdyż już w chwili obecnej prowadzi ono do napięć społecznych, które skutkują spadkiem popularności samej UE w regionie, co bezpośrednio skutkować będzie wzrostem poparcia dla Rosji i Chin, a w konsekwencji może doprowadzić do całkowitego porzucenia zainteresowania rozwojem współpracy zarówno ze strony Brukseli jak i samego Belgradu.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

